Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NICHOLAS EMILIOU
1 päivänä elokuuta 2025 [1]

Asia C-748/23 [Gekus] [i]

C. Limited
vastaan
M. S.

(Ennakkoratkaisupyyntö – Sąd Najwyższy (ylin yleinen tuomioistuin, Puola))

Ennakkoratkaisupyyntö – SEUT 267 artikla – SEU 19 artiklan 1 kohta – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla – Kansallisen tuomarin nimittämismenettely – Tuomareiden riippumattomuus ja puolueettomuus – Nemo iudex in causa sua

I Johdanto

1. Tunnettu latinankielinen maksiimi ”nemo iudex in causa sua” (kenenkään ei tule olla tuomari omassa asiassaan) liitetään yleensä 1500- ja 1600-lukujen taitteessa eläneeseen englantilaiseen asianajajaan Edward Cokeen, [2] ja se pohjautuu muun muassa erääseen kohtaan keisari Justinianuksen Corpus Iuris Civilis -lakikokoelmasta, [3] jonka kokoaminen aloitettiin vuonna 529. Tämän maksiimin muinainen alkuperä on tuskin yllättävä, sillä jokaisen tuomioistuinjärjestelmän perustaan kuuluu vaatimus siitä, että tuomarit ovat puolueettomia. [4]

2. Puolueettomuuden vaatimus on tähän asti ollut keskeinen osa Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklassa vahvistettua oikeutta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklan 1 kappaleessa vahvistettua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, ja kummassakin määräyksessä viitataan ”[etukäteen] laillisesti perustettuun riippumattomaan ja puolueettomaan tuomioistuimeen” [5]. Tämä vaatimus mainitaan myös lukuisissa kansallisissa perustuslaeissa [6] ja kansainvälisissä sopimuksissa. [7]

1 Alkuperäinen kieli: englanti.

i Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa asian minkään asianosaisen todellista nimeä.

2 Ks. mm. Yale, D.E.C., ”*Iudex in propria causa*: An historical excursus”, *The Cambridge Law Journal*, osa 33, nro 1, 1974, s. 80–96, ja Neudorf, L., ”Judicial independence: The judge as a third party to the dispute”, *Oxford University Comparative Law Forum 2*, 2015.

3 Koodi 3.5.1: ”neminem sibi esse iudicem vel ius sibi dicere debere” (kukaan ei voi itse ratkaista omaa asiaansa eikä itse tulkita lakia).

4 Ks. myös julkisasiamies Ćapetan ratkaisuehdotus Vivacom Bulgaria (C-369/23, EU:C:2024:612, 1 kohta).

5 Sana ”etukäteen” esiintyy ainoastaan perusoikeuskirjan 47 artiklassa.

6 Esim. Kyproksen tasavallan perustuslain 30 §:n 2 momentti.

7 Esim. Milanossa 26.8.–6.9.1985 pidetyssä Yhdistyneiden Kansakuntien seitsemännessä rikosten ehkäisemistä ja rikoksentekijöiden kohtelua käsitelleessä kongressissa 6.9.1985 hyväksytyt oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevat perusperiaatteet, periaate 2.

3. Sąd Najwyższyn (ylin yleinen tuomioistuin, Puola) esittämässä ennakkoratkaisupyynnössä tuodaan esiin kysymys puolueettomuuden periaatteen merkityksestä ja ulottuvuudesta. Käsiteltävä asia liittyy vuonna 2017 käynnistettyyn Puolan lainkäyttöjärjestelmän uudistukseen, jota on käsitelty useissa unionin tuomioistuimen [8] ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen [9] tuomioissa. Niissä on todettu kyseisessä uudistuksessa monia epäkohtia, jotka heikentävät tuomioistuinten riippumattomuutta.

4. Nämä tuomiot johtivat siihen, että Puolan lainsäätäjä otti vuonna 2022 käyttöön erityisen mekanismin – tuomareiden riippumattomuutta ja puolueettomuutta koskevan arvioinnin (jäljempänä riippumattomuuden ja puolueettomuuden arviointi) –, jonka avulla voidaan tarvittaessa puuttua tällaisiin ongelmiin. Arvioinnin tekee erityinen ratkaisukokoonpano liitännäisessä menettelyssä. Arvioinnin tarkoituksena on lähinnä määrittää, ovatko tuomareita nimitettäessä väitetysti tapahtuneet sääntöjenvastaisuudet voineet vaikuttaa kansallisen tuomioistuimen kokoonpanon lainmukaisuuteen sen käsiteltäväksi saatetussa asiassa. Sąd Najwyższy esittämissä ennakkoratkaisukysymyksissä on kyse tämän arvioinnin tekemistä koskevan kansallisen lainsäädännön tai oikeuskäytännön yhteensopivuudesta unionin oikeuden kanssa.

II Kansallinen oikeus

5. Sąd Najwyższystä 8.12.2017 annetun lain (ustawa o Sądzie Najwyższym), [10] sellaisena kuin se on muutettuna Sąd Najwyższystä annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta 9.6.2022 annetulla lailla (ustawa o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw) [11] (jäljempänä Sąd Najwyższystä annettu laki), 29 §:ssä säädetään seuraavaa:

”– –

2. Sąd Najwyższyn tai sen elinten toiminnan yhteydessä ei ole sallittua kyseenalaistaa tuomioistuinten, valtion perustuslaillisten elinten tai oikeussuoja- tai oikeudenvalvontaelinten legitimiteettiä.

3. Sąd Najwyższy tai muu lainkäyttöelin ei voi todeta tai arvioida, onko tuomari nimitetty lainmukaisesti tai onko hänellä tästä nimityksestä seuraava laillinen oikeus hoitaa lainkäyttötehtäviä.

4. Sąd Najwyższyn tuomarin nimittämiseen liittyvät olosuhteet eivät voi olla yksinomainen peruste sellaisen ratkaisun riitauttamiseksi, jonka tekemiseen kyseinen tuomari osallistuu, tai hänen riippumattomuutensa ja puolueettomuutensa kyseenalaistamiseksi.

5. Kysymys siitä, onko Sąd Najwyższyn tuomari tai Sąd Najwyższyyn tilapäisesti määrätty tuomari täyttänyt riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimukset ottaen huomioon hänen nimittämiseensä liittyvät olosuhteet ja hänen toimintansa nimittämisen jälkeen, voidaan

[8] Ks. mm. tuomio 24.6.2019, komissio v. Puola (Ylimmän tuomioistuimen riippumattomuus) (C-619/18, EU:C:2019:531); tuomio 5.11.2019, komissio v. Puola (Yleisten tuomioistuinten riippumattomuus) (C-192/18, EU:C:2019:924) ja tuomio 19.11.2019, A. K. ym. (Ylimmän tuomioistuimen kurinpitojaoston riippumattomuus) (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982).

[9] Ks. mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 22.7.2021, Reczkowicz v. Puola (CE:ECHR:2021:0722JUD004344719); Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 8.11.2021, Dolińska-Ficek ja Ozimek v. Puola (CE:ECHR:2021:1108JUD004986819) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 15.3.2022, Grzęda v. Puola (CE:ECHR:2022:0315JUD004357218).

[10] Dz. U. 2018, järjestysnumero 5.

[11] Dz. U. 2022, järjestysnumero 1259.

tutkia 7 momentissa tarkoitetun oikeussubjektin pyynnöstä, jos tämä voi tietyn asian olosuhteissa johtaa riippumattomuuden tai puolueettomuuden periaatteen loukkaamiseen, joka vaikuttaa asian lopputulokseen, kun otetaan huomioon oikeussubjektin tilanne ja asian luonne.

6. Edellä 5 momentissa tarkoitettujen vaatimusten täyttymisen tutkimista koskeva pyyntö voidaan kohdistaa Sąd Najwyższyn tuomariin tai kyseiseen tuomioistuimeen tilapäisesti määrättyyn tuomariin, joka on sijoitettu ratkaisukokoonpanoon, joka käsittelee

1) muutoksenhakua;

– –

7. Jokaisella Sąd Najwyższyssä käytävän menettelyn asianosaisella on 6 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa oikeus tehdä tällainen pyyntö.

– –

15. Sąd Najwyższy tutkii pyynnön suljetuin ovin viiden tuomarin kokoonpanossa, johon kuuluvat tuomarit on valittu arvalla kaikista Sąd Najwyższyn jäsenistä, kuultuaan pyynnön kohteena olevaa tuomaria, jollei kuuleminen ole mahdotonta tai erittäin vaikeaa. Tuomari voi esittää huomautuksensa kirjallisesti. Asianomainen tuomari jätetään arvonnan ulkopuolelle.

– –

21. Pyynnön tutkimisen jälkeen annettuun päätökseen voidaan hakea muutosta Sąd Najwyższyssä seitsemän tuomarin kokoonpanossa, johon kuuluvat tuomarit on valittu arvalla kaikista Sąd Najwyższyn jäsenistä. Asianomainen tuomari ja valituksenalaiseen päätökseen osallistuneet tuomarit jätetään arvonnan ulkopuolelle.”

III Tosiseikat, pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

6. Pääasiassa ovat vastakkain Irlantiin sijoittautunut yritys C. Limited (jäljempänä kantaja) ja irlantilainen yksityishenkilö M.S. (jäljempänä vastaaja). Se koskee asianosaisten velvoitteita ja vastuuta niiden Puolan alueella toteuttamissa toimissa.

7. Sąd Apelacyjny w Warszawie (Varsovan ylioikeus, Puola) määräsi 10.6.2021 vastaajan maksamaan kantajalle tietyn rahamäärän.

8. Vastaaja vaati 29.7.2021 High Courtia (ylempi piirituomioistuin, Irlanti) tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012[12] 46 artiklan ja 45 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla kieltäytymään Sąd Apelacyjny w Warszawien tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Vastaaja väitti, että hänen oikeuttaan laillisesti perustettuun tuomioistuimeen oli loukattu, koska kyseisen tuomion antaneeseen ratkaisukokoonpanoon oli kuulunut Minister Sprawiedliwoscin (oikeusministeri, Puola) siihen lainvastaisesti määräämä tuomari.

[12] EUVL 2012, L 351, s. 1.

9. Samaan aikaan vastaaja teki Sąd Apelacyjny w Warszawien tuomiosta myös kassaatiovalituksen Sąd Najwyższyyn. Valituksen käsittelyä varten muodostettiin kolmen tuomarin ratkaisukokoonpano, johon kuului tuomari JG.

10. Kantaja pyysi 27.9.2023 tuomarin JG riippumattomuuden ja puolueettomuuden arviointia Sąd Najwyższystä annetun lain 29 §:ssä säädetyn menettelyn mukaisesti. Tässä yhteydessä kantaja vetosi erityisesti tuomarin JG nimittämiseen liittyviin olosuhteisiin. Hänet oli nimitetty – kuten kantaja toi esiin – Izba Cywilna Sądu Najwyższegon (ylin yleinen tuomioistuin, siviilijaosto, Puola) tuomarinvirkaan Krajowa Rada Sądownictwan (kansallinen tuomarineuvosto, Puola; jäljempänä KRS) päätöksellä. Kyseisen päätöksen täytäntöönpanoa oli kuitenkin lykätty – KRS:n uuden kokoonpanon vuoksi – Naczelny Sąd Administracyjnyn (ylin hallintotuomioistuin, Puola) määräyksellä. Naczelny Sąd Administracyjny oli lopulta kumonnut kyseisen päätöksen. Kantaja vetosi myös tuomari JG:n toimintaan nimittämisen jälkeen.

11. Puolueettomuuden ja riippumattomuuden arviointia koskevaa pyyntöä käsittelevään viiden tuomarin kokoonpanoon valittiin arvalla viisi Sąd Najwyższyn tuomaria. Kokoonpanoon kuuluu kaksi Sąd Najwyższyn tuomaria, jotka on nimitetty virkaansa ennen vuotta 2018, ja kolme tuomaria, jotka on nimitetty virkaansa uudessa kokoonpanossa toimivan KRS:n esityksestä.

12. Pyynnön muodollisten tutkittavaksi ottamisen edellytysten tutkinnan yhteydessä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin – joka toimii yhden tuomarin kokoonpanossa, jonka muodostaa esittelevä tuomari, joka on myös edellä mainitun viiden tuomarin kokoonpanon puheenjohtaja –, totesi olevan epäselvää, millä tavoin Sąd Najwyższystä annetun lain 29 §:n 5 momenttia on tulkittava ja sovellettava, jotta voidaan varmistaa sen yhteensopivuus SEU 19 artiklan 1 kohdan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa.

13. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma erityisesti siitä, täyttävätkö kolme muuta tuomaria, jotka valittiin arvalla kantajan pyyntöä käsittelevään viiden tuomarin kokoonpanoon, laillisesti perustetun riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen vaatimuksen, sillä he ovat nimittämistapansa vuoksi hyvin samankaltaisessa tilanteessa kuin arvioinnin kohteena oleva tuomari.

14. Tässä tilanteessa Sąd Najwyższy, joka toimii yhden tuomarin kokoonpanossa, on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tulkittava siten, että jo tuomarin nimittämiseen liittyvät olosuhteet voivat osoittaa, ettei hän täytä riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimuksia, jos näiden olosuhteiden seurauksena on muodostettu sellainen tuomioistuin, joka loukkaa yksityisen oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa, tai vaihtoehtoisesti siten, että mainitut vaatimukset ovat jääneet täyttymättä, jos tuomari on passiivisesti (antamalla ratkaisun) hyväksynyt nimittämismenettelyssään ilmenneet sääntöjenvastaisuudet, joiden seurauksena on muodostettu sellainen tuomioistuin, joka loukkaa yksityisen oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa?

2) Onko SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tulkittava siten, että niin kutsuttua Sąd Najwyższyn tuomarin puolueettomuustestiä koskevaa asiaa eivät voi ratkaista tuomarit, joiden osallistuminen – sen takia, että heidät on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan ehdotuksesta, jonka on tehnyt [KRS], joka on perustettu kansallisesta tuomarineuvostosta annetun lain ja eräiden muiden lakien

muuttamisesta 8.12.2017 annetussa laissa (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw – –) säädetyn menettelyn mukaisesti – loukkaa yksityisen oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa?

3) Jos toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, tulkittuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tulkittava siten, että niin kutsututtua puolueettomuustestiä koskevassa asiassa Sąd Najwyższy on velvollinen muodostamaan ratkaisukokoonpanon ilman tällaisia tuomareita ja tarvittaessa jättämään soveltamatta kansallista säännöstä, jonka mukaan kokoonpano on tällaisissa asioissa viisijäseninen, sekä käsittelemään vaatimuksen ilman tällaisten tuomareiden osallistumista muussa kansallisessa lainsäädännössä säädetyssä kokoonpanossa?”

15. Kirjallisia huomautuksia tässä menettelyssä ovat esittäneet kantaja, vastaaja, Alankomaiden, Belgian ja Puolan hallitukset sekä Euroopan komissio. Vastaaja, Puolan hallitus ja komissio esittivät myös suullisia lausumia 4.6.2025 pidetyssä istunnossa.

IV Asian tarkastelu

16. Jäljempänä selvitän aluksi, voidaanko ennakkoratkaisukysymykset ottaa tutkittavaksi (A osa), minkä jälkeen arvioin ne aineellisesti (B osa). Unionin tuomioistuimen pyynnöstä keskityn kuitenkin tarkastelussani lähinnä kahteen seikkaan: i) toisen ja kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottamiseen ja ii) toisen ennakkoratkaisukysymyksen aineelliseen arviointiin.

A Tutkittavaksi ottaminen

17. Aluksi on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on lähtökohtaisesti kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. [13]

18. Tästä seuraa, että unionin oikeutta koskevilla kysymyksillä oletetaan olevan merkitystä asian ratkaisemisen kannalta: unionin tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vain, jos on ilmeistä, että unionin oikeuden tulkitsemisella, jota kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen tai jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin. [14] Unionin tuomioistuin on erityisesti muistuttanut, että sekä SEUT 267 artiklan sanamuodon että rakenteen perusteella ennakkoratkaisumenettely edellyttää muun muassa, että kansallisessa tuomioistuimessa todella on vireillä oikeusriita, jossa tämän on annettava ratkaisu, jossa otetaan huomioon ennakkoratkaisuasiassa annettu tuomio. [15]

[13] Ks. vastaavasti tuomio 25.2.2025, Sąd Rejonowy w Białymstoku ja Adoreikė (C-146/23 ja C-374/23, EU:C:2025:109, 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[14] Ibid.

[15] Ks. vastaavasti tuomio 9.1.2024, G. ym. (Tuomareiden nimittäminen yleisiin tuomioistuimiin Puolassa) (C-181/21 ja C-269/21, EU:C:2024:1, 64 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) (jäljempänä tuomio G. ym.).

19. Tutkin nyt tämän oikeuskäytännön valossa, voidaanko käsiteltävässä asiassa esitetyt kolme ennakkoratkaisukysymystä ottaa tutkittavaksi.

20. Kantaja on vastustanut *ensimmäisen kysymyksen* tutkittavaksi ottamista, koska se katsoo, ettei tähän kysymykseen annettavalla vastauksella ole merkitystä sen esittämän riippumattomuuden ja puolueettomuuden arviointia koskevan pyynnön tutkimisen kannalta. Kantaja korostaa, ettei pyyntö perustu ainoastaan kyseisen tuomarin nimittämiseen liittyviin olosuhteisiin vaan myös muihin seikkoihin, kuten hänen toimintaansa nimittämisen jälkeen.

21. En ole vakuuttunut tästä väitteestä. Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa lähinnä selvittää, onko SEU 19 artiklan 1 kohtaa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tulkittava siten, että jo tuomarin nimittämiseen liittyvät olosuhteet voivat osoittaa, ettei hän täytä kyseisissä määräyksissä vahvistettuja riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimuksia.

22. Jos unionin tuomioistuin vastaa tähän kysymykseen myöntävästi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voi, jos mainituissa artikloissa määrätyt edellytykset täyttyvät, hyväksyä kantajan pyynnön tarvitsematta tutkia, ovatko kantajan esiin tuomat muut seikat merkityksellisiä. Näin ollen ensimmäisellä kysymyksellä vaikuttaa olevan merkitystä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltävänä olevan asian ratkaisun kannalta.

23. Istunnossa osapuolet keskustelivat myös *toisen ja kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen* tutkittavaksi ottamisesta. Ne pohtivat pääasiallisesti sitä, voiko ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ottaa huomioon unionin tuomioistuimen näihin kysymyksiin antamat vastaukset. Tätä voidaan todellakin jossain määrin epäillä, koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toimii käsiteltävässä asiassa yhden tuomarin kokoonpanossa, jonka muodostaa esittelevä tuomari, joka on myös kantajan esittämän pyynnön tutkimiseen toimivaltaisen viiden tuomarin kokoonpanon puheenjohtaja. Lisäksi on niin, ettei Sąd Najwyższystä annetussa laissa ole erityisiä sääntöjä sellaisten tuomareiden, jotka valitaan arvalla riippumattomuuden ja puolueettomuuden arviointia koskevaa pyyntöä käsittelevään kokoonpanoon, päätöksenteosta pidättymisestä ja jäävämisestä. Keskustelu tiivistyi lähinnä siihen, kykenisikö ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korjaamaan ongelmat, joita unionin tuomioistuin saattaisi havaita arvioidessaan näitä ennakkoratkaisukysymyksiä.

24. Tässä yhteydessä kaikki suulliseen käsittelyyn osallistuneet osapuolet puolsivat toisen ja kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottamista. Ne korostivat erityisesti, että kansallisen oikeuden sääntöjä ja periaatteita, joilla asetetaan velvollisuus kunnioittaa oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, on noudatettava kansallisen menettelyn kaikissa vaiheissa, myös pääasiassa kyseessä olevassa alustavassa ja liitännäisessä vaiheessa. Jos kansallisessa oikeudessa ei ole erityisiä säännöksiä, joiden nojalla ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voisi korjata kyseisen oikeuden mahdolliset loukkaukset, se voisi ja sen pitäisi – kyseisten osapuolten mukaan – tukeutua kansallisen oikeuden yleisiin periaatteisiin ja sääntöihin. Kyseiset periaatteet ja säännöt johtaisivat etenkin SEU 19 artiklan 1 kohdan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen valossa tulkittuina siihen, että kokoonpanosta olisi suljettava pois kaikki tuomarit, joiden riippumattomuus tai puolueettomuus vaikuttaa yleisön näkökulmasta tarkasteltuna kyseenalaiselta.

25. Myös itse olen sitä mieltä, että toinen ja kolmas ennakkoratkaisukysymys on otettava tutkittavaksi.

26. Tässä vaiheessa on muistutettava, kuten unionin tuomioistuin on äskettäin todennut, että pääasian ja niiden unionin oikeuden säännösten ja määräysten, joiden tulkintaa pyydetään, välillä on oltava sellainen *liittymä*, että tämä tulkinta on objektiivisesti tarpeen ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa annettavaa ratkaisua varten. [16]

27. Vaikka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esiin tuoma kysymys ei koske mitään unionin oikeuden aineellista säännöstä, jota mahdollisesti sovellettaisiin kantajan ja vastaajan väliseen suhteeseen, niiden unionin oikeuden määräysten, joihin ennakkoratkaisukysymykset liittyvät, ja pääasian välillä on selkeä liittymä. [17] On riidatonta, että ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa on vireillä oikeusriita, jossa on tullut esiin in limine litis todellinen menettelyllinen kysymys, joka koskee sitä, mikä on asianmukainen kokoonpano, jossa kyseinen tuomioistuin voi käsitellä ja ratkaista asianosaisen esittämän nimenomaisen vaatimuksen.

28. Unionin tuomioistuin on vakiintuneesti katsonut voivansa vastata tällaisissa tilanteissa esitettyihin ennakkoratkaisukysymyksiin, koska kansallisen tuomioistuimen pyytämä unionin oikeuden tulkinta voi myötävaikuttaa ratkaisun löytämiseen kansallisessa tuomioistuimessa esiin tulleisiin menettelyongelmiin, jotka kyseisen tuomioistuimen on selvitettävä ennen kuin se voi ratkaista pääasian. [18]

29. Käsiteltävässä asiassa tämän lähestymistavan noudattaminen on erityisen tarkoituksenmukaista, koska kantajan vaatimus, joka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tutkittava, koskee valitusasiaa käsittelevän tuomarin riippumattomuutta tai puolueettomuutta. Toisen ja kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen ratkaisematta jättäminen merkitsisi käytännössä sitä, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin joutuisi käsittelemään tämän kokoonpanon riippumattomuuteen tai puolueettomuuteen liittyvän mahdollisen ongelman, vaikka sitä itseään saattaa rasittaa sama ongelma. Olisi ristiriitaista, jos unionin tuomioistuin menettelisi näin.

30. Käsiteltävä asia siis eroaa asioista, joissa kansallinen tuomioistuin on esittänyt ennakkoratkaisupyynnön asiassa, jota se ei selvästikään ole toimivaltainen käsittelemään, [19] tai joissa asia ei ole enää vireillä kyseisessä tuomioistuimessa tai se on menettänyt kohteensa. [20] Käsiteltävä asia olisi erotettava myös asioista, joissa unionin tuomioistuin on katsonut ennakkoratkaisupyynnön koskevan kysymyksiä, jotka on jo ratkaistu lopullisesti tai jotka liittyvät sellaiseen pääasian menettelyvaiheeseen, joka on saatettu lopullisesti päätökseen. [21] Käsiteltävä asia on myös erilainen kuin asiat, joissa ennakkoratkaisukysymykset ovat koskeneet sellaisia unionin oikeussääntöjä, joita ei sovelleta pääasiaan, vaikka ne ovat olleet merkityksellisiä kyseisenä ajankohtana vireillä olevissa samankaltaisissa asioissa [22] tai mahdollisissa pääasiaan liittyvissä tulevissa tuomioistuinmenettelyissä. [23]

[16] Ks. tältä osin tuomio 26.3.2020, Miasto Łowicz ja Prokurator Generalny (C-558/18 ja C-563/18, EU:C:2020:234, 48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) (jäljempänä tuomio Miasto Łowicz).

[17] Ks. tältä osin tuomio Miasto Łowicz, 49–52 kohta.

[18] Ks. esim tuomio 19.11.2019, A. K. ym. (Ylimmän tuomioistuimen kurinpitojaoston riippumattomuus) (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, 99 ja 100 kohta); tuomio 6.10.2021, W.Ż. (Ylimmän tuomioistuimen ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto – Nimittäminen) (C-487/19, EU:C:2021:798, 93 ja 94 kohta) ja tuomio 16.11.2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim ym. (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:931, 48 ja 49 kohta) (tuomio Prokuratura Rejonowa).

[19] Ks. esim. määräys 6.9.2018, Di Girolamo (C-472/17, EU:C:2018:684) ja määräys 17.12.2019, Di Girolamo (C-618/18, EU:C:2019:1090).

[20] Ks. mm. tuomio 12.3.1998, Djabali (C-314/96, EU:C:1998:104, 21 ja 22 kohta).

[21] Ks. erityisesti tuomio G. ym., 74–80 kohta.

[22] Ks. esim. määräys 5.6.2014, Antonio Gramsci Shipping ym. (C-350/13, EU:C:2014:1516, 11 ja 12 kohta) ja tuomio 10.2.2015, Liivimaa Lihaveis (C-175/13, EU:C:2015:80, 20 kohta).

[23] Ks. esim. määräys 16.5.1994, Monin Automobiles (C-428/93, EU:C:1994:192, 12–15 kohta) ja tuomio Prokuratura Rejonowa, 93 ja 94 kohta.

31. Yleensäkään käsiteltävässä asiassa ei ole kyse tilanteesta, jossa kansallinen tuomioistuin tarttuisi käsiteltävänään olevassa asiassa – jossa ei lähtökohtaisesti ole tullut esiin mitään todellista unionin oikeuteen liittyvää kysymystä – tarjoutuvaan tilaisuuteen esittääkseen unionin tuomioistuimelle kysymyksiä kansalliseen tuomioistuinjärjestelmään liittyvistä yleisistä tai rakenteellisista seikoista. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esiin tuomat kysymykset ovat täysin merkityksellisiä nyt käsiteltävän asian ratkaisun kannalta ja voivat määrätä oikeusriidan lopputuloksen, joka taas vaikuttaa suoraan Irlannissa asetuksen N:o 1215/2012 nojalla aloitettuun tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaan menettelyyn. Myös jälkimmäinen on seikka, jota ei voida jättää huomiotta. [24]

32. Tätä merkityksellisyydestä tehtyä päätelmää ei voida kyseenalaistaa perusteluilla, joista keskusteltiin istunnossa.

33. Ensinnäkin se seikka, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on tässä tapauksessa yhden tuomarin kokoonpano, jonka muodostaa esittelevä tuomari, joka on myös kantajan pyyntöä käsittelevän viiden tuomarin kokoonpanon puheenjohtaja, on merkityksetön. Tuomiossa Prokuratura Rejonowa unionin tuomioistuimen käsiteltävänä oli hyvin samankaltainen tilanne, eikä se katsonut tämän seikan olevan esteenä ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamiselle. [25]

34. Näissä tapauksissa ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytyksenä on tietenkin se, että kokoonpano, joka esittää SEUT 267 artiklan mukaisen ennakkoratkaisupyynnön, toimii ”kansallisena tuomioistuimena”. Yksi tai useampi yksin tai yhdessä toimiva tuomari ei täytä tätä edellytystä. Tuomareille on myös oltava annettu muodollisesti tehtäväksi käsitellä vireillä oleva oikeusriita, ja heidän on oltava toimivaltaisia ratkaisemaan se. Näin ollen se, onko jokin yksittäinen tuomari SEUT 267 artiklassa tarkoitettu tuomioistuin vai ei, riippuu asian olosuhteista ja asian kannalta merkityksellisistä kansallisista säännöistä.

35. Tämä on vastikään vahvistettu tuomiossa G. ym: pelkästään se, että yksittäinen tuomari toimii asiassa esittelevänä tuomarina, ei merkitse, että hänellä on toimivalta esittää yksinään ennakkoratkaisupyyntö unionin tuomioistuimelle SEUT 267 artiklan nojalla. Kuten unionin tuomioistuin totesi, kyseinen tuomari ei voisi yksinään ottaa huomioon unionin tuomioistuimen mahdollisia vastauksia hänen esittämiinsä ennakkoratkaisukysymyksiin. [26]

36. Käsiteltävässä asiassa on kuitenkin kyseessä erilainen tilanne kuin tuomiossa G. ym. Tässä tapauksessa toimivaltaisen ratkaisukokoonpanon puheenjohtaja on se, joka pyytää menettelyn alustavassa vaiheessa unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua in limine litis esiin tulleesta kysymyksestä, joka voi vaikuttaa siihen, onko kyseinen kokoonpano muodostettu asianmukaisesti, ja näin ollen myös sen tulevan toiminnan lainmukaisuuteen. Jos nimittäin oikein ymmärrän, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on parhaillaan menettelyvaiheessa, jossa ainoastaan arvioidaan, voidaanko kantajan esittämä riippumattomuus- ja puolueettomuusmekanismin käyttöä koskeva pyyntö ottaa tutkittavaksi.

37. Ratkaisuehdotuksessaan Prokuratura Rejonowa julkisasiamies Bobek toi esiin, että lainkäyttöelinten puheenjohtajilla ja erityisissä menettelyissä ratkaisukokoonpanon puheenjohtajilla on paitsi enemmän toimivaltuuksia myös enemmän vastuuta kuin niiden muilla

[24] Ks. vastaavasti tuomio Miasto Łowicz, 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

[25] Ks. tuomio Prokuratura Rejonowa, 40–50 kohta. Ks. tarkemmin myös julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus Prokuratura Rejonowa (EU:C:2021:403, 48–66 kohta ja 73–129 kohta) (jäljempänä ratkaisuehdotus Prokuratura Rejonowa).

[26] Tuomio G. ym., 69–72 kohta.

jäsenillä. Puheenjohtajan edellytetään muun muassa valvovan sekä johtamansa ratkaisukokoonpanon menettelyä että sen päätösharkintaa. Näin ollen julkisasiamies piti perusteltuna, että ratkaisukokoonpanon puheenjohtaja katsoo olevansa velvollinen ratkaisemaan esikysymyksenä, onko kokoonpano asianmukainen. [27]

38. Puolan hallitus, jolta kysyttiin istunnossa, pätevätkö edellä esitetyt päätelmät käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltaisiin kansallisiin menettelyihin, vastasi tähän myöntävästi. Puolan hallitus myös vahvisti, että kansallisen oikeuden mukaan ratkaisukokoonpanon puheenjohtajalla on käytettävissään useita eri keinoja välttää se, että ratkaisukokoonpano, jonka puheenjohtajana hänen on määrä toimia, on lainvastainen. Hän voi esimerkiksi pyytää ylimmän tuomioistuimen presidenttiä valitsemaan arvalla uudet tuomarit niiden tuomareiden tilalle, jotka eivät voi toimia kokoonpanossa.

39. Tästä päästäänkin seuraavaan seikkaan.

40. Edellä mainittua merkityksellisyydestä tehtyä päätelmää ei voida kyseenalaistaa myöskään sillä, että missään kansallisessa oikeuden säännöksessä (tai kansallisessa oikeuskäytännössä) ei nimenomaisesti sallita sitä, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteuttaa toimenpiteitä, joilla on tarkoitus korjata unionin tuomioistuimen tuomiossa mahdollisesti todettava kansallisten menettelysääntöjen yhteensopimattomuus unionin oikeussääntöjen kanssa.

41. Unionin tuomioistuin on vakiintuneesti tarkastellut SEUT 267 artiklan mukaisesti esitetyn ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamista riippumatta siitä, minkälaisia lakisääteisiä keinoja kansallisessa oikeudessa on käytettävissä kansallisen oikeuden ja unionin oikeuden mahdollisen yhteensopimattomuuden korjaamiseksi. [28] Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että ”unionin oikeuden luonteesta johtuvien vaatimusten kanssa ovat yhteensopimattomia kaikki sellaiset kansallisen oikeusjärjestyksen oikeussäännöt tai lainsäädännölliset, hallinnolliset taikka tuomioistuinten käytännöt, jotka heikentäisivät unionin oikeuden tehokkuutta estämällä sen, että unionin oikeuden soveltamiseen toimivaltainen tuomioistuin voi jo unionin oikeuden soveltamisajankohtana tehdä kaiken tarpeellisen sellaisten kansallisten säännösten syrjäyttämiseksi, jotka mahdollisesti estävät välittömästi sovellettavien unionin oikeussääntöjen täyden tehokkuuden”. [29]

42. Itse asiassa kolmas ennakkoratkaisukysymys koskee nimenomaan tätä seikkaa. Lyhyesti sanottuna ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa selvittää, mitä sen pitäisi tehdä Sąd Najwyższystä annetun lain 29 §:n säännösten ja SEU 19 artiklan 1 kohdan mahdollisen yhteensopimattomuuden korjaamiseksi. Väitteet, joiden mukaan ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei oletetusti voi toteuttaa korjaavia toimenpiteitä kansallisen oikeuden nykytilassa, liittyvät näin ollen kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen kohteena olevista unionin oikeuden oikeussäännöistä mahdollisesti aiheutuviin vaikutuksiin, kun otetaan erityisesti huomioon unionin oikeuden ensisijaisuus. Tällaiset väitteet koskevat selvästi esitetyn kysymyksen asiasisältöä, eivätkä ne siten voi johtaa kysymyksen tutkimatta jättämiseen. [30]

[27] Ratkaisuehdotus Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim ym. (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:403, 63–66 kohta).

[28] Ks. ratkaisuehdotus Prokuratura Rejonowa, 90 kohta.

[29] Ks. esim. tuomio 9.3.1978, Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49, 22 ja 23 kohta) ja tuomio 8.9.2010, Winner Wetten (C-409/06, EU:C:2010:503, 56 ja 57 kohta).

[30] Ks. vastaavasti tuomio 6.10.2021, W.Ż. (Ylimmän tuomioistuimen ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto – Nimittäminen) (C-487/19, EU:C:2021:798, 90 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

43. Lisäisin tässä yhteydessä, että istunnossa Puolan hallitus myös korosti, ettei mikään ole de jure esteenä sille, että asianosainen pyytää jäävääMään yhden tai useamman kyseiseen ratkaisukokoonpanoon kuuluvan tuomarin, mikä johtaisi asiaankuuluvan menettelyn käynnistämiseen tämän pyynnön käsittelemiseksi. Olettaisin, että myös päätöksenteosta pidättymistä koskevia kansallisia sääntöjä sovelletaan täysimääräisesti kyseisessä menettelyvaiheessa. Tämän pitäisi havahduttaa jokainen tuomari, joka käsiteltävässä asiassa annettavan unionin tuomioistuimen tuomion valossa katsoo puolueellisuusongelman koskevan häntä itseään, jättäytymään vapaaehtoisesti kyseisen ratkaisukokoonpanon ulkopuolelle.

44. Oikeudenkäyntiasiakirjojen perusteella mikään ei siis näytä kyseenalaistavan edellä 18 kohdassa esitettyä merkityksellisyysolettamaa. Näin ollen katson, että myös toinen ja kolmas ennakkoratkaisukysymys voidaan ottaa tutkittavaksi.

B Asiakysymys

1. Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

45. Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa lähinnä selvittää, onko SEU 19 artiklan 1 kohtaa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tulkittava siten, että jo tuomarin nimittämiseen liittyvät olosuhteet voivat osoittaa, ettei hän täytä riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimuksia, ja sen vuoksi johtaa siihen, että loukataan oikeutta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa, joka on etukäteen laillisesti perustettu.

46. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että kansallisessa oikeuskäytännössä, joka koskee riippumattomuuden ja puolueettomuuden arviointia koskevien pyyntöjen tutkittavaksi ottamista Sąd Najwyższyssä, on kaksi erillistä linjaa. Kyseisten kansallisten säännösten (eli Sąd Najwyższystä annetun lain 29 §:n) yhden tulkinnan mukaan arviointia koskevassa pyynnössä on paitsi esitettävä (ja todistettava) tuomarin nimittämiseen liittyvät lainvastaiset olosuhteet myös otettava huomioon hänen nimittämisen jälkeinen toimintansa ja riippumattomuus- ja puolueettomuusvaatimuksen täyttämättä jättämisen vaikutukset oikeusriidan ratkaisuun. Kansallisen säännöksen toisen tulkinnan mukaan tuomarin nimittämiseen liittyvät olosuhteet voivat jo yksinään riittää kyseenalaistamaan hänen puolueettomuutensa tai riippumattomuutensa, eikä pyynnön esittäjän näin ollen tarvitse vedota muihin seikkoihin tässä tarkoituksessa.

47. Nähdäkseni vastaus ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämään kysymykseen löytyy unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä.

48. Unionin tuomioistuin totesi tuomiossa Simpson, että tuomareiden nimittämisen yhteydessä tapahtunut sääntöjenvastaisuus voi jo itsessään merkitä sen oikeuden loukkaamista, joka koskee tehokkaita oikeussuojakeinoja riippumattomassa, puolueettomassa ja etukäteen laillisesti perustetussa tuomioistuimessa. Näin on silloin, kun ”tämä sääntöjenvastaisuus on luonteeltaan ja vakavuudeltaan sellainen, että se aiheuttaa todellisen vaaran siitä, että muut valtiovallan käyttäjät, erityisesti toimeenpanovallan käyttäjä, voivat käyttää perusteetonta harkintavaltaa, joka vaarantaa nimittämismenettelyn lopputuloksen integriteetin ja aiheuttaa siten oikeussubjekteille perustellun epäilyksen asianomaisten tuomareiden riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta, ja näin on silloin, kun on kyse perustavanlaatuisista säännöistä, jotka liittyvät erottamattomasti kyseisen

tuomioistuinjärjestelmän perustamiseen ja toimintaan”. [31]

49. Tuomiossa Ástráðsson Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuri jaosto tuli hyvin samankaltaiseen lopputulokseen. Se käytti kolmivaiheista arviointia määrittääkseen, loukataanko tuomarin lainvastaisella nimityksellä jo itsessään Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa taattua oikeutta laillisesti perustettuun tuomioistuimeen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutki lähinnä, i) oliko tuomarinimityksiä koskevia kansallisia sääntöjä rikottu ilmeisellä tavalla, ii) koskiko rikkominen sääntöä, jolla on perustavanlaatuinen merkitys tuomareiden nimittämisen kannalta, ja iii) olivatko kansalliset tuomioistuimet tutkineet ja korjanneet rikkomisen tehokkaasti. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin painotti tarvetta arvioida rikkomista ”ottaen huomioon ’laillisesti perustettua tuomioistuinta’ koskevan vaatimuksen tavoite ja tarkoitus, nimittäin sen varmistaminen, että tuomioistuinlaitos voi hoitaa tehtäviään ilman, että siihen puututaan epäasianmukaisella tavalla, ja siten suojella oikeusvaltiota ja vallanjakoa”. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoikin, että ”luonteeltaan puhtaasti teknisten sääntöjenvastaisuuksien, jotka eivät vaikuta nimittämismenettelyn legitimiteettiin, on katsottava olevan sellaisia, etteivät ne ylitä asianomaista kynnystä”. [32]

50. Edellä mainitut periaatteet on toistuvasti vahvistettu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, [33] ja niitä sovellettiin konkreettisesti tuomion Krajowa Rada Sądownictwa taustalla olevassa asiassa. Kyseisessä asiassa unionin tuomioistuin jätti tutkimatta Sąd Najwyższyn (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych) (ylin tuomioistuin, ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto, Puola) esittämän ennakkoratkaisupyynnön. Unionin tuomioistuin totesi, että ratkaisukokoonpanon ei *siihen kuuluvien tuomareiden nimittämistä koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen* vuoksi voida katsoa olevan mainituissa unionin oikeuden määräyksissä tarkoitettu etukäteen laillisesti perustettu riippumaton ja puolueeton tuomioistuin, joten kyseinen kokoonpano ei ole SEUT 267 artiklassa tarkoitettu tuomioistuin. [34]

51. Tässä yhteydessä voi olla hyödyllistä muistuttaa, että unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään toistuvasti korostanut tuomareiden nimittämismenettelyn merkitystä. Unionin tuomioistuin on todennut, että kun otetaan huomioon ne perustavanlaatuiset seuraukset, joita kyseisellä menettelyllä on oikeuslaitoksen moitteettomalle toiminnalle ja legitimiteetille demokraattisessa valtiossa, jota oikeusvaltioperiaate säätelee, tällainen menettely kuuluu erottamattomasti etukäteen laillisesti perustetun tuomioistuimen käsitteeseen. [35]

52. Edellä esitetyn valossa on katsottava, että tietyt tuomareiden nimittämismenettelyssä tapahtuneet laiminlyönnit voivat jo itsessään osoittaa, etteivät kyseiset tuomarit täytä riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimuksia. Näissä tapauksissa asianosaista, joka tuo nämä laiminlyönnit esiin, ei voida vaatia esittämään lisänäyttöä väitteidensä tueksi. Tältä osin on huomautettava, että kaikki tässä menettelyssä huomautuksia esittäneet osapuolet yhtyvät tähän päätelmään, tosin hiukan eri painotuksin.

[31] Tuomio 26.3.2020, Review Simpson v. neuvosto ja HG v. komissio (C-542/18 RX-II ja C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 75 kohta).

[32] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 1.12.2020, Guðmundur Andri Ástráðsson v. Islanti (CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, 244–252 kohta).

[33] Ks. erityisesti tuomio 6.10.2021, W.Ż. (Ylimmän tuomioistuimen ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto – Nimittäminen) (C-487/19, EU:C:2021:798, 130 kohta) ja tuomio 29.3.2022, Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235, 122 kohta).

[34] Tuomio 21.12.2023, Krajowa Rada Sądownictwa (Tuomarinvirassa jatkaminen) (C-718/21, EU:C:2023:1015, 30–78 kohta).

[35] Ibid., 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

53. Istunnossa komissio vaikutti kuitenkin hieman poikkeavan kirjallisissa huomautuksissaan omaksumastaan kannasta. Se korosti tältä osin, että on tärkeää ottaa huomioon lainvastaisen nimityksen vaikutukset konkreettiseen oikeusriitaan, ja viittasi jäljempänä tämän ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 37 mainittuihin tuomioihin Openbaar Ministerie. On muistutettava, että kyseiset tuomiot koskivat eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa puitepäätöksen 2002/584/YOS [36] nojalla. Niissä unionin tuomioistuin lähinnä totesi, että silloin, kun täytäntöönpanosta vastaavalla oikeusviranomaisella on tiedossaan seikkoja, jotka viittaavat rakenteellisiin tai yleisiin puutteisiin pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion oikeusviranomaisen riippumattomuudessa, kuten tämän viranomaisen jäsenten nimittämismenettelyssä, se voi kieltäytyä täytäntöönpanosta vain, jos se katsoo, että käsiteltävän asian erityisolosuhteissa on painavia perusteita uskoa, että kyseiset puutteet aiheuttavat todellisen vaaran siitä, että kyseisen henkilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa, etukäteen laillisesti perustetussa tuomioistuimessa loukataan. [37]

54. On vaikea ymmärtää, millä perusteella komissio näkee tässä yhtäläisyyksiä nyt käsiteltävään asiaan.

55. Kaksivaiheinen arviointi kehitettiin alun perin tilanteisiin, joissa on suojeltava henkilöitä, jotka voivat altistua epäinhimillistä tai halventavaa kohtelua koskevan ehdottoman kiellon rikkomiselle, [38] ja se laajennettiin myöhemmin koskemaan tilanteita, joissa perusoikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin voi olla uhattuna. [39] Tämä arviointi on kehitetty ja sitä on sovellettu tietyllä tarkkaan rajatulla oikeudenalalla, joka on yhdenmukaistettu unionin tasolla. Kyseisessä oikeuskäytännössä unionin tuomioistuin otti omalla tulkinnallaan käyttöön kirjoittamattoman perusteen poikkeukselliselle kieltäytymiselle eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta. [40]

56. Kuten unionin tuomioistuin on jo täsmentänyt tuomioissa Openbaar Ministerie, täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen, jolla on tiedossaan seikkoja, jotka viittaavat siihen, että pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa on lainkäyttövallan riippumattomuutta koskevia rakenteellisia ja yleisiä puutteita, ei voi kieltäytyä pitämästä *kaikkia kyseisen jäsenvaltion tuomareita tai tuomioistuimia*, jotka lähtökohtaisesti ovat täysin riippumattomia täytäntöönpanovallasta, puitepäätöksessä 2002/584 tarkoitettuina pidätysmääräyksen antaneina oikeusviranomaisina. Tällaiset puutteet eivät nimittäin välttämättä vaikuta kaikkiin ratkaisuihin, joita kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimet voivat kussakin yksittäistapauksessa joutua tekemään. Unionin tuomioistuimen mukaan päinvastainen tulkinta tarkoittaisi, että keskinäisen luottamuksen ja vastavuoroisen tunnustamisen periaatteisiin voitaisiin tehdä rajoituksia muissakin kuin ”poikkeuksellisissa olosuhteissa” sulkemalla yleisesti pois kyseisten periaatteiden soveltaminen koko kyseiseen jäsenvaltioon. Tällä muun muassa haitattaisiin

[36] Eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä 13.6.2002 tehty neuvoston puitepäätös (EYVL 2002, L 190, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna.

[37] Tuomio 17.12.2020, Openbaar Ministerie (Pidätysmääräyksen antaneen oikeusviranomaisen riippumattomuus) (C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033) ja tuomio 22.2.2022, Openbaar Ministerie (Laillisesti perustettu tuomioistuin pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa) (C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100).

[38] Ks. erityisesti tuomio 5.4.2016, Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198).

[39] Ks. tuomio 25.7.2018, Minister for Justice and Equality (Tuomioistuinjärjestelmän puutteet) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586).

[40] Ks. tältä osin ratkaisuehdotukseni M.D. (C-819/21, EU:C:2023:386, 30–34 kohta).

puitepäätöksen 2002/584 tavoitteen saavuttamista ja kyseenalaistettaisiin kyseisen puitepäätöksen taustalla olevat keskinäisen luottamuksen ja vastavuoroisen tunnustamisen periaatteet. [41]

57. Näin ollen on selvää, että tuomioissa Openbaar Ministerie kyseessä olevan kaltaisissa tilanteissa tietyn yksittäisen jäsenvaltion tuomioistuinjärjestelmässä olevilla rakenteellisilla puutteilla *saattaa olla* vaikutusta siihen, miten pääasiassa kyseessä oleva riita ratkaistaan. Sitä vastoin nyt käsiteltävässä tapauksessa nämä vaikutukset voivat johtua pääasiassa kyseessä olevasta tilanteesta. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen seuraavassa osassa selitetään, jotkin ratkaisukokoonpanoon kuuluvat tuomarit voivat joutua ratkaisemaan oikeuskysymyksen, johon heillä on mahdollisesti henkilökohtainen intressi, koska heidän antamansa ratkaisu voi vaikuttaa heidän omaan oikeusasemaansa. Vaikka siis noudatettaisiinkin tuomioiden Openbaar Ministerie taustalla olevaa logiikkaa, kyseisten tuomareiden väitetyn puolueellisuuden mahdollinen vahingollinen vaikutus pääasiassa kyseessä olevan kaltaisiin oikeusriitoihin on in re ipsa.

58. Edellä esitetyn valossa ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on mielestäni vastattava, että SEU 19 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, on tulkittava siten, että jo tuomarin nimittämiseen liittyvät olosuhteet voivat osoittaa, ettei hän täytä riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimuksia, jos kyseiset olosuhteet merkitsevät sääntöjenvastaisuutta, joka on luonteeltaan ja vakavuudeltaan sellainen, että se herättää yksityisissä perusteltuja epäilyksiä tämän tuomarin riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta.

2. Toinen ennakkoratkaisukysymys

59. Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa lähinnä selvittää, onko SEU 19 artiklan 1 kohta perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa tulkittuna ymmärrettävä siten, että sitä, täyttääkö kansallinen tuomari riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimuksen, ei voida tutkia ratkaisukokoonpanossa, johon kuuluu tuomareita, jotka nimittämistapansa vuoksi voivat olla samankaltaisessa tilanteessa kuin menettelyn kohteena oleva tuomari.

60. Mielestäni tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi.

61. Ensinnäkin on tuskin tarpeen korostaa, että – SEU 19 artiklan 1 kohdan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaan – *kaikkien* unionin oikeuteen kuuluvilla aloilla toimivaltaisten ratkaisukokoonpanojen on täytettävä tuomioistuinten riippumattomuuden vaatimus *kaikissa* menettelyvaiheissa ja *kaikissa* mahdollisissa oikeusriidoissa.

62. Unionin tuomioistuin on johdonmukaisesti katsonut, että SEU 19 artiklassa konkretisoituu SEU 2 artiklassa vahvistettu oikeusvaltion arvo. [42] Unionin tuomioistuimen mukaan oikeus riippumattoman tuomioistuimen harjoittamaan tehokkaaseen tuomioistuinvalvontaan – joka on nyt kirjattu perusoikeuskirjan 47 artiklaan – ”kuuluu erottamattomana osana

[41] Ks. vastaavasti tuomio 17.12.2020, Openbaar Ministerie (Pidätysmääräyksen antaneen oikeusviranomaisen riippumattomuus) (C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033, 41–43 kohta) ja tuomio 22.2.2022, Openbaar Ministerie (Laillisesti perustettu tuomioistuin pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa) (C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, 63 ja 82–102 kohta).

[42] Ks. vastaavasti tuomio 5.6.2023, komissio v. Puola (Tuomareiden riippumattomuus ja yksityiselämä) (C-204/21, EU:C:2023:442, 69 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

oikeusvaltioon”.[43] Takeet, jotka koskevat oikeutta saada asiansa käsitellyksi riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa, ovat oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden kulmakivi.[44]

63. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tämä riippumattomuuden vaatimus sisältää kaksi osatekijää. Ensimmäinen, ulkoinen osatekijä edellyttää, että asianomainen tuomioistuin huolehtii tehtävistään itsenäisesti olematta missään hierarkkisessa tai alisteisessa suhteessa mihinkään tahoon ja ottamatta vastaan määräyksiä tai ohjeita miltään taholta, ja se on täten suojattu sellaisilta ulkoisilta toimenpiteiltä tai painostuksilta, jotka voivat vaarantaa sen jäsenten päätöksenteon riippumattomuuden ja vaikuttaa heidän ratkaisuihinsa.[45]

64. Toinen, sisäinen – ja käsiteltävässä asiassa merkityksellinen –osatekijä liittyy puolestaan puolueettomuuden käsitteeseen. Se merkitsee, että tuomioistuin ylläpitää yhtäläistä etäisyyttä oikeusriidan asianosaisiin ja siihen, mitkä ovat heidän intressinsä oikeusriidan kohteeseen. Tämä viimeksi mainittu osatekijä edellyttää objektiivisuuden noudattamista ja sitä, ettei tuomioistuimella ole muuta intressiä asian ratkaisun lopputulokseen kuin oikeussääntöjen tiukka soveltaminen.[46]

65. Kuten julkisasiamies Ruiz-Jarabo Colomer korosti ratkaisuehdotuksessaan De Coster, puolueettomuus edellyttää tuomareilta ”psykologisesti välipitämätöntä perussuhtautumista” oikeusriitoihin, jotta he voisivat pitää (ja vaikuttaa pitävän) yhtäläistä etäisyyttä asianosaisiin.[47] Laajemmin toteaisin, että puolueettomuus edellyttää, ettei tuomareilla ole minkäänlaista konkreettista intressiä, ennakolta määritettyä kantaa tai henkilökohtaista ennakkoluuloa käsitellessään oikeusriitoja ja että he kohtelevat kaikkia osapuolia tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti. Nämä periaatteet kuvastuvat edellä tämän ratkaisuehdotuksen johdannossa mainitusta latinankielisestä maksiimista ”nemo iudex in causa sua” – johon on viitattu useissa julkisasiamiesten ratkaisuehdotuksissa[48] ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuissa.[49]

66. Mielestäni on itsestään selvää, että jos ratkaisukokoonpano tutkii tietyn yksittäisen tuomarin riippumattomuuteen liittyviä ongelmia, kyseisen ratkaisukokoonpanon jäsenillä itsellään ei voi olla näitä samoja ongelmia. Tämä tarkoittaa, että jos tuomarin riippumattomuus kyseenalaistetaan väitetysti lainvastaisen nimittämismenettelyn perusteella, asian käsittelyyn osallistuvia tuomareita ei saa olla nimitetty samassa (tai vastaavassa) menettelyssä.

67. Muuten he eivät välttämättä ole – eivätkä myöskään vaikuta olevan – välinpitämättömiä tarkasteltavana olevien oikeuskysymysten suhteen, koska heidän käsiteltävässä asiassa antamansa ratkaisu vaikuttaa suoraan heihin itseensä. Heidän oma asemansa riippumattomina tuomareina saatettaisiin nimittäin kyseenalaistaa, jos heillä olisi itsellään samat ongelmat, jotka asianomainen

[43] Ks. vastaavasti tuomio 27.2.2018, Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[44] Ks. esim. tuomio 5.6.2023, komissio v. Puola (Tuomareiden riippumattomuus ja yksityiselämä) (C-204/21, EU:C:2023:442, 71 kohta).

[45] Ks. äskettäin tuomio 19.12.2024, Vivacom Bulgaria (C-369/23, EU:C:2024:1043, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[46] Ibid., 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

[47] C-17/00, EU:C:2001:366, 93 kohta, jossa on viittauksia S. Calamandrein teoksiin.

[48] Ks. erityisesti julkisasiamies Hoganin ratkaisuehdotus Banco de Santander (C-274/14, EU:C:2019:802, 31 kohta); julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus Adler Real Estate ym. (C-546/18, EU:C:2021:219, 64 kohta); julkisasiamies Tanchevin ratkaisuehdotus A.B. ym. (Tuomareiden nimittäminen ylimpään tuomioistuimeen – Muutoksenhaku) (C-824/18, EU:C:2020:1053, 134 kohta) ja julkisasiamies Ćapetan ratkaisuehdotus Vivacom Bulgaria (C-369/23, EU:C:2024:612, 28 kohta).

[49] Ks. erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.11.2023, Wałęsa v. Puola (CE:ECHR:2023:1123JUD005084921, 180 kohta).

osapuoli on tuonut esiin. Tämän vuoksi useimmat yksityiset todennäköisesti näkisivät tilanteen niin, että kyseisillä tuomareilla on henkilökohtainen intressi oikeudenkäynnin lopputulokseen eivätkä he siksi voi olla täysin puolueettomia.

68. Näin ollen toiseen ennakkoratkaisukysymykseen olisi mielestäni vastattava, että SEU 19 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, on tulkittava siten, että silloin, kun ratkaisukokoonpano arvioi tuomarin riippumattomuutta tai puolueettomuutta väitetysti lainvastaisen nimittämismenettelyn perusteella, asiaa käsitteleviä tuomareita ei saa olla nimitetty samassa tai vastaavassa menettelyssä.

3. Kolmas ennakkoratkaisukysymys

69. Kolmannella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko SEU 19 artiklan 1 kohtaa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin, joka arvioi tiettyjen tuomareiden riippumattomuuden, on velvollinen muodostamaan tämän arvioinnin suorittavan ratkaisukokoonpanon ilman tuomareita, jotka eivät välttämättä ole tai eivät vaikuta olevan puolueettomia, ja jos näin on, mitä järjestelyjä tätä varten olisi tehtävä.

70. Kuten unionin tuomioistuin on vakiintuneesti todennut, SEU 19 artiklan 1 kohdan toisella alakohdalla – tulkittuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa – on välitön oikeusvaikutus. [50]

71. Jos kansallinen lainsäädäntö tai käytäntö on yhteensopimaton SEU 19 artiklan 1 kohdan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan vaatimusten kanssa, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on velvollinen tekemään kaikkensa tämän yhteensopimattomuuden poistamiseksi, jotta se voi varmistaa unionin oikeuden vaatimusten täyden vaikutuksen käsiteltäväkseen saatetussa asiassa ja siten taata asianosaisille oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. [51]

72. Se, mitä erityisiä järjestelyjä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voisi (tai sen pitäisi) konkreettisesti tehdä käsiteltävässä asiassa, riippuu enimmäkseen kansallisesta oikeudesta. Menettelyllisen itsemääräämisoikeuden periaatteen mukaisesti silloin, kun kansallisia menettelyjä ei ole yhdenmukaistettu, kunkin jäsenvaltion on määritettävä nimenomaan sisäisessä oikeusjärjestyksessään toimivaltaiset tuomioistuimet ja annettava menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla turvataan unionin oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet. Tämä edellyttää, että nämä kansalliset säännöt eivät ole epäedullisempia kuin samankaltaisia kansallisen oikeuden piiriin kuuluvia tilanteita koskevat säännöt (vastaavuusperiaate) eivätkä ne ole sellaisia, että unionin oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate). [52]

73. Jos siis ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että asiaa koskevan kansallisen lainsäädännön – sellaisena kuin se tällä hetkellä on tai ainakin sellaisena kuin sitä nykyään tulkitaan – soveltaminen johtaisi siihen, että yksityisen oikeutta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin loukataan, se voi tulkita kansallista

[50] Ks. esim. tuomio 5.6.2023, komissio v. Puola (Tuomareiden riippumattomuus ja yksityiselämä) (C-204/21, EU:C:2023:442, 78 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[51] Ibid., 228 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

[52] Ks. äskettäin tuomio 3.4.2025, Kypriaki Dimokratia (C-283/24, EU:C:2025:236, 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

säännöstöä unionin oikeuden mukaisesti[53] tai tapauksen mukaan jättää kyseiset kansalliset säännökset soveltamatta,[54] jotta tuomarit, jotka eivät välttämättä ole tai eivät vaikuta olevan edellytetyllä tavalla puolueettomia, voidaan jäävätä asian käsittelystä.

74. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että pääasiassa kyseessä oleva hakemus käsitellään kokoonpanossa, jossa on vähemmän tuomareita, tai sitä, että valitaan uudella arvonnalla toisia tuomareita täyden viiden tuomarin kokoonpanon muodostamiseksi. Kyseeseen voivat tietenkin tulla myös muut järjestelyt. Unionin oikeudessa ei lähtökohtaisesti edellytetä mitään tiettyjä järjestelyjä, kunhan kansallisessa lainsäädännössä säädetyllä järjestelyllä voidaan varmistaa SEU 19 artiklan 1 kohdasta ja perusoikeuskirjan 47 artiklasta johtuvien periaatteiden tehokkuus.

75. Kuten edellä 24, 38 ja 43 kohdasta ilmenee, kansalliseen lainsäädäntöön näyttää sisältyvän eräitä yleisiä periaatteita ja sääntöjä, jotka voivat täyttää mahdollisen lainaukon, joka aiheutuu siitä, ettei Sąd Najwyższystä annetussa laissa ole erityisiä sääntöjä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisia tilanteita varten.

76. Edellä esitetyn valossa kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen olisi mielestäni vastattava, että SEU 19 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, on tulkittava siten, että tuomarit, jotka eivät välttämättä ole tai eivät näytä olevan edellytetyllä tavalla puolueettomia käsitellessään tuomarin riippumattomuutta koskevaa asiaa, olisi suljettava pois asiaa käsittelevästä ratkaisukokoonpanosta. Kyseisen jäsenvaltion on vahvistettava kansallisessa oikeusjärjestyksessään yksityiskohtaiset menettelysäännöt sen varmistamiseksi, että tällaiset asiat käsitellään ratkaisukokoonpanossa, joka täyttää perusoikeudesta tehokkaaseen oikeussuojaan ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin johtuvat vaatimukset.

Ratkaisuehdotus

Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Sąd Najwyższyn esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

SEU 19 artiklan 1 kohta, sellaisena kuin se on tulkittuna Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa,

on ymmärrettävä seuraavasti:

1) Jo tuomarin nimittämiseen liittyvät olosuhteet voivat osoittaa, ettei hän täytä riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimuksia, jos kyseiset olosuhteet merkitsevät sääntöjenvastaisuutta, joka on luonteeltaan ja vakavuudeltaan sellainen, että se herättää yksityisissä perusteltuja epäilyksiä kyseisen tuomarin riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta.

[53] Unionin tuomioistuin on tältä osin vakiintuneesti katsonut, että vaatimus unionin oikeuden mukaisesta tulkinnasta sisältää kansallisille tuomioistuimille eli myös ylimmän oikeusasteen tuomioistuimille velvollisuuden muuttaa tarvittaessa vakiintunutta kansallista oikeuskäytäntöä, jos se perustuu sellaiseen kansallisen oikeuden tulkintaan, joka ei sovi yhteen unionin oikeuden tavoitteiden kanssa. Niinpä kansallinen tuomioistuin ei muun muassa voi katsoa pätevästi, että sen on mahdotonta tulkita kansallista säännöstä unionin oikeuden mukaisesti vain sen vuoksi, että sille on tulkittaessa vakiintuneesti annettu merkitys, joka ei sovi yhteen unionin oikeuden kanssa. Ks. vastaavasti tuomio 30.4.2025, CT (C-370/24, EU:C:2025:300, 44 ja 45 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[54] Ks. lisäviittauksineen tuomio 24.6.2019, Popławski (C-573/17, EU:C:2019:530, 58 kohta).

2) Silloin, kun ratkaisukokoonpano arvioi tuomarin riippumattomuutta tai puolueettomuutta väitetysti lainvastaisen nimittämismenettelyn perusteella, asiaa käsitteleviä tuomareita ei saa olla nimitetty samassa tai vastaavassa menettelyssä.

3) Tuomarit, jotka eivät välttämättä ole tai eivät näytä olevan edellytetyllä tavalla puolueettomia käsitellessään tuomarin riippumattomuutta koskevaa asiaa, olisi suljettava pois asiaa käsittelevästä ratkaisukokoonpanosta. Kyseisen jäsenvaltion on vahvistettava kansallisessa oikeusjärjestyksessään yksityiskohtaiset menettelysäännöt sen varmistamiseksi, että tällaiset asiat käsitellään ratkaisukokoonpanossa, joka täyttää perusoikeudesta tehokkaaseen oikeussuojaan ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin johtuvat vaatimukset.